

Číslo súťažiaceho: _____

OLYMPIÁDA ZO SLOVENSKÉHO JAZYKA A LITERATÚRY

KRAJSKÉ KOLO, kategória B

10. február 2023

OLYMPIÁDA ZO SLOVENSKEHO JAZYKA A LITERATÚRY

15. ročník, šk. rok 2022/2023

KRAJSKÉ KOLO, kategória B

I. ČASŤ – PÍSOMNÁ TEST

Čas na vypracovanie testu: 30 minút

Ukážka 1

Pavel Dvořák – Pôjdem študovať čínštinu!

(úryvok, upravené)

Ako dieťa som mal spolužiaka kleptomana. Síce kradol u kamarátov, ale ukradnuté veci si nenechal, daroval ich ďalšiemu kamarátovi, u ktorého vzal niečo iné. On vlastne nekradol, len presúval, kto čo vlastní. Aj z nášho domu odišlo a potom k nám zase prišlo veľa vecí.

Keď som bol v druhom ročníku na základnej škole, týmto spôsobom ku mne doputovala videokazeta s čínskym akčným filmom.

Nikdy predtým som žiadny čínsky, ba ani akčný film nevidel. Televízia sa u nás doma nepozerala, filmy mal rád len otec, ale pozeral výhradne werichovky. Tento film ma úplne pohltil, neprekážal mi ani podomácky urobený poľský dabing, kde jeden človek monotónnym hlasom, bez náznaku akýchkoľvek emócií, daboval všetky postavy a jeho hlas sa miešal s originálnym znením. Chaotický mix čínštiny a poľštiny bol zvláštny, nerozumel som ani jednému, ale keď sa film skončil, pustil som ho znova. A znova... Počas nasledujúcich rokov som ho videl toľkokrát, až sa tá kazeta pokazila. Alebo mi ju možno znova ukradol? Už neviem. Jedného dňa som bol s babkou vo videopožičovni a po dlhom čase som opäť zbadal film, kde účinkoval ten istý herec. Jackie Chan.

Jackie Chan ma posadol. Túžil som sa naučiť kung-fu, ale na dedine, kde som vyrastal, žiadne kung-fu nebolo, iba traja rómski bratia učili breakdance. Jackie Chan používal pohyby, ktoré sa na tento tanec podobali, a tak som si povedal, že to skúsím. Čím radšej som mal filmy Jackie Chana, tým viac ma zaujímala aj Čína ako taká. Začal som hľadať knihy o Číne, o bojových umeniach, o čaji, cestopisy... Cez priesvitný papier som si obkresľoval čínske znaky, ktoré v týchto knihách boli, a doma som si spravil malý čínsky oltár, kde som sa učil meditovať. Keď som mal štrnásť rokov, rodičia ma prihlásili na kurz čínštiny v jazykovej škole.

Stredná škola ma nebavila. Počas hodín som nenápadne otváral učebnicu čínštiny a písal čínske znaky, ktoré sa dajú naučiť len neustálym písaním. Samozrejme, rýchlo mi na to prišli. To, že žiak nedáva na hodine chémiu pozor, učiteľov neprekvapilo, ale že píše čínske znaky, áno.

DVOŘÁK, Pavel, 2022. *Moja čínska dekáda. Príbeh chlapca, ktorý dospel v Číne.* Vydavateľstvo Rak, s. 25 – 26, ISBN 9788085501872.

1. V ktorej možnosti je najlepšie vystihnutý autorský zámer v ukážke 1?
 - A. Autor ironicky spomína na svoje zážitky z detstva stráveného na dedine.
 - B. Autor vysvetľuje svoj celoživotný záujem o filmovú kariéru známeho herca.
 - C. Autor opisuje svoju cestu za poznávaním čínskej kultúry.
 - D. Autor rekapituluje medzníky na ceste zvládnuť čínsky jazyk.
2. V ktorom odseku ukážky 1 sa nachádza významovo podobné vyjadrenie ako v nasledujúcej vete?
Jackie Chan ma posadol.
 - A. V prvom.
 - B. V treťom.
 - C. V piatom.
 - D. V žiadnom.

3. Ktoré tvrdenie o hlavnom hrdinovi nevyplýva z ukážky 1?
- A. Počas základnej školy sa začal venovať tancu a meditácii.
 - B. Jeho záujmy boli pre stredoškolských učiteľov udivujúce.
 - C. Jeho láska k filmom obľúbeného herca postupne rástla.
 - D. Na Číne ho najviac zaujala zložitosť čínskeho písma.
4. Ktorý druh rozprávača použil autor v texte ukážky 1?
- A. vševediaceho rozprávača
 - B. priameho rozprávača
 - C. autorského rozprávača
 - D. rozprávača „oko kamery“
5. Ktorý druh vedľajšej vety sa nachádza v podčiarknutom súvetí ukážky 1?
- A. príslovková miestna
 - B. predmetová
 - C. prívlastková
 - D. príslovková časová
6. Ktorá možnosť neobsahuje eufemistické pomenovanie/zjemňujúci výraz z ukážky 1?
- A. *presúval, kto čo vlastní*
 - B. *vlastne veci len presúval*
 - C. *ukradnuté veci si nenechal*
 - D. *z domu odišlo veľa vecí*
7. V ktorej možnosti sa nachádza metonymia z ukážky 1?
- A. *rodičia ma prihlásili na kurz*
 - B. *stredná škola ma nebavila*
 - C. *doma som si spravil malý čínsky oltár*
 - D. *nekradol, len presúval, kto čo vlastní*
8. Ktorý slohový postup dominuje v ukážke 1?
- A. opisný
 - B. výkladový
 - C. rozprávací
 - D. informačný
9. V ktorej možnosti sa nachádza personifikácia?
- A. *týmto spôsobom ku mne doputovala videokazeta s čínskym akčným filmom*
 - B. *televízia sa u nás doma nepozerala*
 - C. *tým viac ma zaujímala aj Čína ako taká*
 - D. *počas hodín som nenápadne otváral učebnicu čínštiny a písal čínske znaky*
10. V ktorej vete z ukážky 1 sa nachádza morfológická chyba?
- A. *Jackie Chan používal pohyby, ktoré sa na tento tanec podobali, a tak som si povedal, že to skúsím.*
 - B. *Čím radšej som mal filmy Jackie Chana, tým viac ma zaujímala aj Čína ako taká.*
 - C. *Cez priesvitný papier som si obkresľoval čínske znaky, ktoré v týchto knihách boli...*
 - D. *To, že žiak nedáva na hodine chémie pozor, učiteľov neprekvapilo, ale že píše čínske znaky, áno.*
11. V ktorej možnosti sa nachádza združené pomenovanie z ukážky 1?
- A. *v jazykovej škole*
 - B. *cez priesvitný papier*
 - C. *v druhom ročníku*
 - D. *čínsky oltár*
12. Ktoré z nasledujúcich slovies má iný vid ako ostatné tri?
- A. *podobali sa*
 - B. *používal*
 - C. *obkresľoval som*
 - D. *prihlásili*

13. Vypíšte z tretieho odseku ukážky 1 slovo, ktoré vzniklo univerbizáciou/skracovaním.
14. Vypíšte z tretieho odseku ukážky 1 dve grafémy, ktoré sa v pôvodom domácich slovenských slovách nevyskytujú.
15. V ktorej možnosti sa nachádza slovo, v ktorom sa uplatnilo pravidlo o rytmickej krátenej?
A. *s originálnym znením*
B. *dajú sa naučiť len písaním*
C. *kurz čínštiny v jazykovej škole*
D. *bez náznaku akýchkoľvek emócií*
16. V ktorom slovnom spojení prichádza k inému druhu znelostnej asimilácie ako v ostatných troch?
A. *predtým som žiadny film nevidel*
B. *po čase som opäť zbadal film*
C. *až sa tá kazeta pokazila*
D. *cez papier som si obkresľoval*
17. Ktoré tvrdenie o ukážke 1 je pravdivé?
A. V texte sa vyskytuje len jedna zisťovacia otázka.
B. V texte sa nevyskytuje žiadna zvolacia veta.
C. V texte sa opakovane vyskytuje číslovka vo význame neurčitého zámena.
D. V prvých dvoch odsekoch ukážky nepoužil autor textu žiadnu časticu.

Ukážka 2

Katarína Muziková – Vývin kodifikácie spisovnej slovenčiny od Ľ. Štúra po S. Czambela

(úryvok, upravené)

V období národného obrodzenia sa utvárali moderné slovanské spisovné jazyky na základe dvoch modelov. Základom spisovného jazyka sa stal buď starší, v literatúre vypracovaný jazyk, alebo sa spisovný jazyk opieral o domáci ľudový, resp. kultúrny jazyk, rozvíjaný najmä v ľudovej slovesnosti (pozri Blanár, 1997, s. 51). Keďže slovenčina nemala na zodpovedajúcej úrovni vypracovaný literárny jazyk (v sfére umeleckej literatúry sa pomerne dlho používala latinčina, príp. čeština a len postupne sa presadzovala kultúrna slovenčina), spisovná slovenčina vznikla na báze kultúrneho jazyka.

...

Konštituovaním spisovného jazyka a jeho kodifikácie nastala nová etapa vo vývine slovenčiny – do prirodzeného vývinu jazyka sa začalo zasahovať a nástrojom regulácie spisovného jazyka sa stala kodifikácia, ktorá je postojovým javom. Jej cieľom je perspektívna stabilizácia spisovnej slovenčiny. Pri kodifikácii ide o identifikáciu prototypových vlastností, v pozadí je idea vytvoriť účinný vzor pre používateľov jazyka a dosiahnuť pozitívny prototypový efekt – t. j. všeobecné prijatie kodifikácie. Má normotvornú funkciu: usmerňuje ďalší rozvoj spisovného jazyka. Konzervatívny, statický charakter kodifikácie je v protiklade s dynamickým charakterom jazykovej normy a vzniknuté rozpory medzi normou a nefunkčnou kodifikáciou sa riešia kodifikačnými úpravami. Ide o zmeny v kodifikácii na základe zdôvodnených praktických, vedeckých a ideových potrieb. Pri akejkoľvek reforme či úprave kodifikácie sa uplatňujú dva základné procesy – eliminácia nefunkčných prvkov, ktoré nezodpovedajú stanoveným kritériám spisovnosti, a zavádzanie nových prvkov, resp. aktualizácia prvkov, ktoré sa najskôr považovali za nefunkčné, ale neskôr došlo k prehodnoteniu ich statusu spisovnosti a ich prijatiu do spisovnej podoby jazyka.

18. Ktoré tvrdenie vyplýva z ukážky 2?
- A. Dodržiavaním pravidiel spisovného jazyka sa prejavuje prototypový efekt kodifikácie.
 - B. Kodifikácia ovplyvňuje zavádzanie nových jazykových noriem do hovorenej podoby jazyka.
 - C. Statický charakter kodifikácie podmieňuje vytváranie dynamických jazykových noriem.
 - D. Úprava kodifikácie vyplýva predovšetkým zo snahy jazykovedcov aktualizovať nefunkčné prvky.
19. V ktorej možnosti je správne uvedený časový údaj vyjadrujúci priebeh národného obrodzenia sprevádzaného pokusmi o kodifikáciu slovenčiny?
- A. Na začiatku 19. storočia.
 - B. V druhej tretine 19. storočia.
 - C. Od konca 18. storočia a v priebehu 19. storočia.
 - D. Od polovice 19. storočia do 50. rokov 20. storočia.
20. Ktorú informáciu v ukážke 2 nenájdeme?
- A. číslo citovanej strany
 - B. súborový formát
 - C. celkový počet strán diela
 - D. rok vydania diela
21. V ktorej možnosti sú uvedené vyjadrovacie prostriedky jazykového štýlu použitého v ukážke 2?
- A. dominantné využívanie modality oznamovacích viet
 - B. enumerácia údajov v snahe o názornosť vyjadrovania
 - C. eliminácia cudzojazyčných termínov v snahe o zrozumiteľnosť textu
 - D. využívanie parentéz na vyjadrenie subjektívneho stanoviska autora
22. Vypíšte z ukážky 2 synonymum slova *základ*.
23. Napíšte meno a priezvisko kodifikátora, ktorý postavil svoju kodifikáciu slovenčiny na báze trnavského kultúrneho jazyka.
24. Krátky slovník slovenského jazyka pri slove *krabica* uvádza nasledujúci zápis:
- krabica -e -bíc ž. *subst.* škatuľa; krabicový *príd.*; krabička -y -čiek ž. *zdrob*.
- Zakrúžkujte v uvedenom zápise údaj/slovníkový kvalifikátor, ktorý radí slovo *krabica* medzi nespisovné.
25. Utvorte zo slova *menza* prešmyčkou slovo dobovo označujúce príslušníka nižšej slovenskej šľachty a pravopisne a gramaticky správne napíšte od neho odvodené vzťahové prídavné meno v nominatíve singuláru mužského rodu.